

czyer<z>yzną y *brathevyszna 1465 Ośw nr 132.

Bratów *formy*: g. sg. f. bratowej Sul 69; neutr. bratowego XV p. pr. MPKJ II 312; ~ ac. sg. f. bratową 1452 ZapWarsz nr 932, BZ Lev 20, 17; ~ g. pl. m. bratowych 1495 GórsJaz 277.

Znaczenie: 'należący do brata, fratris': Nyszyby oczecz sz vyny synowey alybo syn sz oczczowey alybo brath sz vyny brathowey wczashtny[ą]czą ('uczestnicząc') w grzesze ganyebnem byl vidan (de culpa fratris participando in crimine, criminose delatus),... nye moglby szą oczyszczyc Sul 69; Nawysz bratowego szczesza inodiencia fraterne caritatis XV p. pr. MPKJ II 312; Jako ja thoby nye rzecł dw (leg. dwu) wolu dacz po smirczi bratha thwego za brathova slusza 1452 ZapWarsz nr 932; Ktos bi kole poyel szostrø *swyø... a opatrzilbi gaynbø gey, a ona opatrzilabi ganbø bratowø (conspexerit fratris ignominiam), *nyeslvsnyø iesta rzecz vcinila, zabita bødžeta oba BZ Lev 20, 17; Pan Wyssyel vkazal cztherzy konye nyebozczyka brathowych 1495 GórsJaz 277.

Bratr cf. **Brat**

Bratrzyk 'braciszek, frater': Bratrzik 1447 R XXII 55.

Brażyca 'proszek z rośliny *Trigonella Foenum Graecum* L.': Brazyca pulvis fenugreci 1419 Rost nr 5321.

Bresin 'rodzaj sieci, genus retis': Cum reti, quod bresin vocatur 1294 Haeus 136.

Bretnal cf. **Bratnal**

Brew *formy*: n. sg. brew ca 1500 Erz 5; ~ n. pl. brwi XV p. pr. R XVI 340. 344, ca 1500 Erz 5; ~ g. pl. brwi XV p. pr. R XVI 329; ~ ac. pl. brwi XV ex. Zab 536, Rozm 149; ~ l. pl. (o) brwiach Rozm 149.

Znaczenie: 'supercilium': Vyelky (pro wyl- kych?) brvy ciliosus erat XV p. pr. R XVI 329; Czarnobrva byla my myla, brvy, czolo ib. 340; Brvy supercilia ib. 344; Ibi fuerunt multi homines nigri diuersimode ardentis, aly ad cingula po pasz,... aly ad oculos po oczy, aly po brwy XV ex. Zab 536; Po brwy pro supercilia ib.; Brew cilium, brew supercili- um, brwy supercilia ca 1500 Erz 5; O brwiach Jesusowych. Brwi miał wielmi czarne a nadobne (de superciliis. Nigra supercilia) Rozm 149.

Brewiarz 'breviarium': Brevyarsz breviarium ca 1500 Erz 5.

(Brezylia) Bryzylia bot. 'drewno farbiarskie, *Caesalpinia Sappan* L.': Bryzylia brisilium 1472 Rost nr 1801.

Brlok 'zezowaty, perversis oculis': Brlyok, smok strabo ca 1455 JA XIV 493.

Brocznica (?) 'przedsionek, vestibulum': Brocz- niczą (war. kal.: oblochnyca) vestibulum (in ostio templi domini inter vestibulum et altare Ezech 8, 16) MPKJ V 103.

Broda *formy*: n. sg. broda 1460 Rost nr 3389, 1472 Rost nr 357.440, 1478 Rost nr 2132, XV p. post. R LIII 64, XV ex. Rost nr 2020.2190, ca 1500 R XLVII 355; ~ g. sg. brody BZ Lev 21, 5, ca 1500 JA X 383; ~ ac. sg. brodę Fl i Pul 132, 2, ca 1418 Wisł nr 2151, BZ I Reg 21, 13, 1498 ZapWarsz nr 1807, Rozm 152. 652. 662. 701. 730; ~ l. sg. (o) brodzie Rozm 152; ~ n. pl. brody BZ I Par 19, 5.

Znaczenia: 1. 'barba': Yako mascz na glowe, yasz stopyla w brodø, w brodø Aaronowø (si- cut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron) Fl 132, 2, sim. Pul; Brodan mayanci dostatecznan y dlugan, yego wlosom podobnan ca 1418 Wisł nr 2151; Nye bødø golicz głowi any brodi (non radent caput nec barbam) BZ Lev 21, 5; Cyekli gemu szlyni na brodø (defluebant salivae eius in barbam) BZ I Reg 21, 13; Przikazal, abi ostaly w Iericho, doiødbi nye odrosli brodi gich (praecepit, ut ma- nerent in Jericho, donec cresceret barba eorum) BZ I Par 19, 5; Pomvskayvcz (leg. pomuska- jąc) mv brody ca 1500 JA X 383; O brodzie Jesusowej. Brodę miał wieliką, nieco obdłużą (de barba Jesu. Jesu barba nigra fuit et pro- lixa satis) Rozm 152; Jęli miłego Jesu Crista,... niektorzy z wielikim gniewem jego świętą brodę targając Rozm 652; Potem jego świętą brodę tako trudno siepając, iże sie jemu wszystkie zęby poruszyły Rozm 662; Niektorzy rwali za jego świętą brodę Rozm 701; Plwali w jego święte oblicze, rwąc... za jego świętą brodę Rozm 730.

2. 'mentum': Jakom ya nye gymal any wya- zal powrozy przesz szwa zona Ffranczka cze- ladnyka Jacobowego, anym mv zadal rany w broda krwawey 1498 ZapWarsz nr 1807; Brroda mentum ca 1500 R XLVII 355; Brodę miał... silno nadobną; niewiele była za- stąpiła oblicza, ale telko brodę a czeluść (non pars magna vultus eius per eam occupatur, sed tantum mandibula mentumque tegebatur) Rozm 152.

3. czartowa broda: bot. a. 'polna rzeżucha, *Lepidium ruderales* L.': Czartowa broda nastur- tium agreste 1472 Rost nr 440; ~ b. 'tawuła, *Spi- raea Aruncus* L.': Czarthova broda barba hir- cina 1478 Rost nr 2132.

4. kozia broda: a. bot. 'ostróżka, *Delphinium Consolida* L.': Kozą broda aquileia, var. kozya broda XV p. post. R LIII 64; Coszya broda *aquilena aquilegia XV ex. Rost nr 2020; Kozą

broda *aquilena 1478 *Rost* nr 2190; ~ **b. bot.** 'tawula, *Spiraea Aruncus* L.': Coszya broda barba hirci 1460 *Rost* nr 3389; ~ **c.** 'jakiś lek z włosów koziej brody' (?): Koza broda caprillus 1472 *Rost* nr 357.

Brodacz bot. 'obrazki, *Arum maculatum* L.': Brodacz barba aaron 1472 *Rost* nr 325.

Brodaty 'barbatus': O thy chlopye brodathy XV *ex. SKJ* V 284.

Brodawica 'brodawka piersiowa, mamilla': Brodawka, brodawcza (pro brodawicza) mamilla 1472 *Rost* nr 1745.

Brodawka 1. 'brodawka, verruca': Brodawka porrus 1472 *Rost* nr 1308; Brodawka vernca (pro veruca) vel warex 1481 *PF* IV 747; Brodawka puberta XV *p. post. PF* V 9, *sim. PF* V 12; Brodawka tuber, tubea, brodawka tuber ca 1500 *Erz* 5; ~ Na brodawky contra verrucas 1491 *Rost* nr 11031; Brodawky verrucas XV *p. post. PF* III 288; Contra verucam in manibus brodawky XV *p. post. R* LIII 61.

2. 'brodawka piersiowa, mamilla': Brodawka mamilla 1472 *Rost* nr 1744.

Brodek 'maly bród, parvum vadum': Ad fluvium Bystrzyca, inferius aggeris, ubi est brodek 1452 *LubPodk* 59.

Brodlo 'stóg, foeni, stramenti strues': Artocopum al. brodlo feni 1419 *ZiemsKra* I 286; Jacom ya zitha sz bro<d>la gwałtem Pyotrowi ne bral 1440 *Czrs* s. LXXXII.

Brodowy 'należący do brodu': Usque ad viam in vado vlg. do brodowe drogi 1425 *Mon-Iur* V 27.

Brodzić 'vado ingredi': Brodzimy vadamus 1431 *PF* V 63; Prodzycz (pro brodzycz) vadare 1437 *Wisł* nr 228, s. 89; Piscari debet tragenta et sacco... solum natando al. brodzacz..., piscari posset tragenta al. wlokyem et ssakyem solum pedester al. brodzacz 1482 *AGZ* XIX 240.

Broić 1. 'czynić, wykonywać, facere': Nyeczystothy nye stroy any krzywego swyadeczstwa broy (*Dek* II 2. V 1. 3. 4: czyn, V 2: czyny) *Dek* I 1.3.5; W personan zaprawdan gwałtownyka... conyeczna mąka przes xanzan podlug mylosczy yego ma bicz broyona (in personam vero violatoris... ultimum supplicium per ipsum dominum ducem iuxta gratiam suam decerni debebit) *Sul* 89.

2. 'brać udział, participem esse': Broy, obczvge communicet autem... in omnibus bonis (*Gal* 6, 6) XV *med. SKJ* I 112.

Brojenie 1. 'czynienie, postępowanie, zachowanie się, negotium, habitus': Brogena a negotio XV *med. R* XXIV 350; Pokornosc w szerczu,

w vczyknv y broyenyv humilitatem in corde, opere et habitu XV *med. SKJ* I 62; W broyenyv in conversando XV *med. R* XXV 276; Starego broyen<ya> de pristina conuersacione omittendo peccatum et peccati circumstancium 1461—7 *Serm* 90 r. ~ *Cf. Bronienie.**

2. 'przestawianie, pożycie, wspólność, commercium cum aliquo': Broyeny, obczowane poganystwem, zlym crzeszczanstwem conversacionem vestram inter gentes (I *Pet* 2,12) XV *med. SKJ* I 83.

Brokinia cf. Brzaskwinia

1. Brona cf. 1. Brama

2. Brona formy: *n. sg.* brona 1437 *Wisł* nr 228, s. 86, *ca* 1455 *JA* XIV 493, 1456 *TymProc* 236, 1463 *PF* V 13, 1471 *R* XXIII 283, XV *p. post. PF* V 11, *ca* 1500 *Erz* 5, *ca* 1500 *R* XLVII 355; ~ *g. sg.* brony 1411 *KsMaz* I nr 1664; ~ *ac. pl.* brony *BZ* I Par 20, 3, 1471 *MPKJ* V 48.

Znaczenie: 'brona, occa, crates dentatae': Yacom ya ne wzøl Adamowi broni na polu 1411 *KsMaz* I nr 1664; Brona erpica 1437 *Wisł* nr 228, s. 86; Brona rolna dentena *ca* 1455 *JA* XIV 493; Kazal gy cepi mlocycz, a zelyazne broni (trahas) po nych wloczicz *BZ* I Par 20, 3; Brona et redlo aratrum 1456 *TymProc* 236; Brona trageta 1463 *PF* V 13; Zielazne brony trahas (fecit super eos tribulas et trahas et ferata carpenta transire I Par 20,3) 1471 *MPKJ* V 48; Brona arpica 1471 *R* XXIII 283; Brona traha XV *p. post. PF* V 11; Brona erpica; grabye vel broną rastrum *ca* 1500 *Erz* 5; Brona, szanye traha *ca* 1500 *R* XLVII 355; ~ *dubium:* Suas Drziconis spicas (pro arpicas?) broni non secuit ne posecl 1393 *TPaw* IV nr 4586.

3. Brona 'moc, potestas': W bronye in potestate *OrtRp* 74.

Bronatny cf. Brunatny

Bronia cf. broń

Bronić formy: *praes. ind. 1. sg.* bronię 1423 *TPaw* VII 325, 1476 *AGZ* XV 480; *2. sg.* bronisz 1453 *TymWol* 55, 1471 *StPPP* II nr 4056; *3. sg.* broni *Pul* 34 arg. 146 arg.; *2. pl.* bronicie 1439 *AGZ* XII 70; *3. pl.* bronią 1431 *StPPP* VII nr 602, *Sul* 97, *BZ* Judith 7,8, 1461—7 *Serm* 320v, 1496 *StPPP* II nr 4449; ~ *imper. 2. sg.* broni *MW* 75a; broń XV *ex. PF* V 104; ~ *part. praes. act. adv.* bronię 1398 *StPPP* VIII nr 6581, 1410 *HubeZb* 53; broniąc *Sul* 11, XV *med. R* XXII 246, 1473 *RafPocz* 2; ~ *inf.* bronić 1401 *Piek* VI 46, 1408 *Piek* VI 369, 1410 *Piek* VI 396, 1443 *StPPP* II nr 3149, *etc.*; ~ *praet. 1. sg. m.* -m bronił 1412 *KsMaz* I nr 1789, 1464 *SprTNW* VIII 2, 29; *3. sg. m.* bronił 1410 *JA* VI